

INFLUENȚE DUHOVNICEȘTI ÎN VIAȚA ARHIMANDRITULUI VASILE VASILACHE*

PR. DRD. ROBERT ANTON KOVACS**

Abstract: The present study aims to highlight the role and the importance of the spiritual father, on the one hand, and of the natural father, on the other hand, in the life of Father Vasile Vasilache. During his life, Archimandrite Vasile Vasilache, who is at the center of the research, will enjoy the spiritual influence of the future patriarch Nicodim Munteanu, but until the happy meeting between the two, his character is already shaped by his biological father, Archpriest Gheorghe Vasilache, a settled man with a vast theological and secular culture, involved in the social and cultural life of his parish.

Keywords: Vasile Vasilache, paternity, filiation, spirituality, family, church, Nicodim Munteanu.

FAMILIA PROTOIEREULUI GHEORGHE

Potrivit propriilor consemnări biografice, pe care le întâlnim în majoritatea cărților sale, părintele Vasile Vasilache, cel de-al treilea din cei șapte copii ai familiei Gheorghe și Aglaia Vasilache, se naște în ziua de 28 ianuarie 1909¹ în satul Idrici, comuna Roșiești, județul Fălciu, din Eparhia Hușilor.

Părinților săi le poartă un profund respect, fapt ce reiese chiar din scrierile sale, în care adeseori își evocă familia. Legat de mama sa, preoteasa Aglaia, un eveniment din copilărie îi rămâne întipărit în minte, evocându-l cu multă candoare: „încă din anii de pruncie, scumpa noastră Mamă, Presvitera Aglaia, m-a hărăzit în fața icoanei Domnului Iisus Hristos, să fiu numai în slujba Bisericii”². Se pare că autorului i-a rămas întipărit în memorie profilul unei mame devotate familiei și copiilor săi, însă marcată profund de rolul preotesei în viața de familie, așa cum arată într-o schiță bio-

* Studiul a fost realizat sub coordonarea IPS Prof. Univ. dr. Andrei Andreicuț, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, email: robert90k@gmail.com.

¹ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, (Colecția Teologică „Cuvântul Vieții”), New York, USA, 1995, p. 15. Afirmția aparține autorului, ceea ce ne face să credem că nu poate fi greșită, însă, există puțină confuzie în jurul acestui subiect, mai ales că atât pe crucea de la mormântul părintelui din Mountain Road, Middletown, New York, cât și pe cea de la Bobâlna, jud. Cluj, este menționată ca zi de naștere 29 ianuarie, același an.

² Reiese clar din acest text cu câtă admirație și prețuire își amintește de mama sa, punând pe seama acestui gest al ei toată viața pe care și-o va închina slujirii. Vasile VASILACHI, *Întreita iubire de Dumnezeu, Biserică și Neam*, (Colecția Teologică „Cuvântul Vieții”), New York, USA, 1995, p. 15.

grafică pe care o realizează într-un volum memorial, *De la Antim la Pocrov*: „mamă vrednică și aleasă a șapte copii, preoteasa Aglaia, și-a dăruit propria familie într-o jertfă Bisericii și neamului”³. În alt loc, aflat deja la vremea senectuții, când inima și mintea omului abundă de experiențe și resimte o dragoste tot mai accentuată pentru părinți, apropiați, rudeni și cunoscuți, mai ales pentru cei plecați în veșnicie, părintele Vasile Vasilache își evocă tatăl ca primul maestru spiritual din viața sa:

„Prima mea ucenicie în viață am avut-o lângă scumpul nostru tată, Preotul Gheorghe Vasilachi, care ca preot de sat, o viață întreagă a desfășurat un bogat apostolat pentru luminarea satelor prin Biserică și Școală, prin societăți culturale și morale, prin biblioteci și șezători, prin scris și vorbit, prin ajutorarea celor săraci. Cu binecuvântarea lui, încă de la vârsta de 15 ani țineam predici și conferințe”⁴.

Pe baza textului citat, ne dăm seama de importanța familiei în formarea intelectuală, morală și spirituală a tânărului Vasile, așa cum am arătat și în paginile anterioare. De asemenea, faptul că preotul Gheorghe își petrecea timpul, după mărturia propriului fiu, în societăți culturale, biblioteci, șezători, preocupându-se mereu de apostolatul încredințat lui de Mântuitorul Hristos în virtutea hirotoniei pe care a primit-o din mâinile ierarhului său, ne creionează o parte a profilului său preoțesc și cultural. Unii ar putea spune că suntem subiectivi sau că analizăm subiectiv o mărturie sentimentală a fiului cu privire la tatăl său, în urma anilor care s-au așternut peste memoria celui dintâi. Totuși, ne-am folosit de mai multe surse pentru a reconstrui acest profil sufletesc, pastoral sau chiar intelectual al părintelui Gheorghe, a cărui imagine am alăturat-o, de aceea i-am și dedicat un subcapitol.

Iată ce zicea un contemporan de-al său, pr. Ioan Ispas, în revista „Biserica și Școala” nr. 9, din 28 februarie 1926, publicație apărută la Arad, cu privire la activitatea pastorală a preotului Gheorghe:

„Cum lucrează un preot. Sunt câteva săptămâni de când la sfânta noastră episcopie s-a primit un raport despre situația unei parohii unde s-au cuibărit și baptiștii. Raportul spune între altele: «baptiștii își îmbracă și întrețin săracii lor, îi înmormântează gratuit, le întind ajutoare, chiar și unor săraci ortodoxi însă nu fără interes». Citind raportul mi-am zis: «ce bine ar fi să citim în cel mai apropiat raport următoarele: ortodoxii își îmbracă și întrețin săracii lor, îi înmormântează gratuit, le întind ajutoare, chiar și unor săraci baptiști ca să se convingă de fapta ortodoxă». Dar veți zice: arată-ne cum lucrează un preot în direcția aceasta. Iată, satisfacem dorința aceasta, dar regretăm că preotul respectiv nu e din eparhie și avem bună nădejde că în curând vom scrie și despre munca preoților din eparhie. Este vorba de preotul Gheorghe Vasilache din Vutcani⁵ (Moldova). Frăția Sa și-a zis așa: Nu este de ajuns ca preotul să predice dragostea creștină, mila față de cei mici și slabi, ci el trebuie ca prin fapte să arate că, cu sufletul și inima, este plecat spre lucru de îndurare și milostenie. Mai cu seamă asupra noastră a preoți-

³ Vasile VASILACHI, *De la Antim la Pocrov* (coll. Arhiva Rugului Aprins 3), Eikon, București, 2015, p. 71.

⁴ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, pp. 11-12.

⁵ Prima parohie în care acesta a slujit a fost satul Idrici, comuna Roșiești, Județul (la vremea aceea) Fălciu, astăzi Vaslui. Vasile VASILACHI, *Întreita iubire de Dumnezeu, Biserică și Neam*, p. 16.

lor zace o mentalitate strigătoare de nedreptate din partea păstoriților. Preotul trebuie să spulbere socotința aceasta spre a se vedea că preotul are mâni, și de dat nu numai de luat. Și preotul nostru a înființat „Casa Săracilor” adică „fondul săracilor” — cum i-am zice noi. A introdus discul în biserică în scopul acesta. Cu ocazia mărturisirii enoriașilor, le cerea câte un ban pentru „cutia săracilor”. Căuta și alte mijloace, prin ceea ce a făcut ca lumea să vadă că el se interesează de văduve și orfani, de cei păgubiți prin apă și foc, de copiii săraci și alți năpăstuiți. V-am arătat cum lucrează un preot. Suntem convinși să ni se va da prilej și nouă să înregistrăm munca preoților noștri în această privință”⁶.

Rezultă din spusele părintelui Ispas, pe care l-am citat anterior, caracterul nobil al părintelui Gheorghe, dar mai ales profilul pastoral al unui preot puternic ancorat în realitatea parohiei pe care o slujea cu devotament și abnegație. De asemenea, într-o notă biografică, părintele Vasile Vasilache ne oferă și alte detalii prețioase cu privire la tatăl său:

„Protoiereul Gheorghe Vasilachi a fost profesor, consilier eparhial și ctitor de biserică în Vutcani, Fălciu. Darul vorbirii și al scrisului le-a folosit cu mult duh apostolic. A iubit, Biserica, neamul și poporul, pentru care a înființat Casa Săracilor, societățile culturale Zorile și Bunul Creștin; a tipărit cărți pentru popor, a scris în reviste și ziare; a înființat coruri”⁷.

Amintim aici cartea părintelui Gheorghe Vasilachi „PUTEREA BISERICII. Sfintele Taine și Rugăcinile”, alături de numeroase articole catehetice sau de spiritualitate ortodoxă, apărute în revista *Credința Strămoșească*, periodicul Eparhiei Hușilor⁸. De asemenea, într-o însemnare păstrată în arhiva familiei Vasilache, părintele Gheorghe menționa: „Slăvit să fie Domnul pentru toate câte mi-a dat în viață. Pentru orice om viața fericită este numai dacă are frică de Dumnezeu, de stăpân; iar ca pom al vieții Biblia, care este pom al vieții. Ca preot doresc har și înțelepciune de la Dumnezeu pentru tot pământeanul”⁹.

⁶ Ioan ISPAS, „Cum lucrează un preot”, *Biserica și Școala* 9 (28 februarie 1926), p. 1.

⁷ În paginile precedente, autorul creionează și profilul duhovnicesc al tatălui, subliniind că, asemenea părinților pustiei sau a oamenilor înduhovniciți, vrednicul preot Gheorghe era preocupat de păstrarea cugetului curat, paza minții, participarea activă la sfintele slujbe chiar și după retragerea din oficiul parohial. În perioada stăreției de la Pocrov, tatăl Gheorghe se alătură acestuia și cântă la strună, se ocupă de aranjarea condicilor, registrelor, le rescrie caligrafic, transcrie acatiste și slujbe pe care, cel mai probabil nu-și permiteau sau nu se găseau de cumpărat. Vasile VASILACHI, *De la Antim la Pocrov*, p. 71.

⁸ Gheorghe VASILACHE, *PUTEREA BISERICII. Sfintele Taine și Rugăciunile*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1943. De asemenea, articolele menționate din periodicul *Credința Strămoșească*, au caracter catehetic, practic. În acestea autorul le vorbește cititorilor despre rugăciuni, despre înțelesul lor, dar le oferă și modalități practice de a birui ispita.

⁹ Gheorghe VASILACHE, „Însemnări” (12 decembrie 1968). Textul este descifrat după original, transcris întocmai și semnat de autor. Ca timp, notița apare la Vutcani, după eliberarea fiului Vasile Vasilache din închisoare. Potrivit mărturiei celui din urmă, tatăl era deja văduv și a suferit un adevărat șoc emoțional atunci când a aflat de trecerea părintelui Haralambie, fiul său, la cele veșnice în temnița de la Gherla.

Așa cum am arătat mai înainte, familia Vasilache se forma din cei doi soți și cei șapte copii. În ordinea nașterii, aceștia sunt: *Costică, Mihai, Vasile, Haralambie*¹⁰, *Zenovia, Gheorghe*¹¹ și *Eugen*¹². Ca o concluzie asupra acestei părți ce vizează viața părintelui Gheorghe Vasilachi, putem spune că viața acestuia nu a fost deloc lipsit de încercări. Din 1941 rămâne văduv, doi fii îi mor pe front, alți doi, Vasile și Haralambie, sunt acuzați pe nedrept, umiliți, închiși și chinuiți prin diferite locuri de detenție, urmând ca cel din urmă să treacă la cele veșnice în Penitenciarul Gherla¹³. Totuși, ca un adevărat trăitor în duhul Scripturii, simțind că îl apasă bătrânețile și vine *vremea despărțirii* (2 Tim. 4,7-8), după o bună perioadă petrecută împreună cu fii săi la Schitul Pocrov, părintele se întoarce în parohia pe care a păstorit-o, Vutcani, acolo unde a ridicat și o măreață biserică¹⁴.

VUTCANI, LEAGĂNUL COPILĂRIEI

Dacă am vorbit despre familia Vasilache, arătând profilul duhovnicesc și cultural al acesteia, împreună cu ostenele și preocupările lor, am făcut-o pentru că, așa cum am menționat, familia este prima școală din viața fiecărui prunc. Fie că vorbim de școala rugăciunii, a buneii purtări, pe care o menționează și Înțeleptul Solomon în cartea sa, îndemnându-ne să îl deprindem pe tânăr cu purtarea cea bună, ori a lecturii, în continuare ne vom opri asupra primei părți din viața celui de-al treilea copil al familiei, Arhim. Vasile Vasilache. Potrivit propriilor mărturii și a documentelor de arhivă, așa cum am evidențiat anterior, Vasile Vasilache se naște pe 28 ianuarie 1909, în satul Idrici, comuna Roșești, din județul Fălciu de la acea vreme, prima parohie a

¹⁰ Datorită faptului că Arhim. Haralambie Vasilache a fost mereu aproape de fratele lui, Vasile, și au pățimit împreună în închisoare de la Gherla, îl vom regăsi și în paginile următoare, însă, una dintre biografiile recente și foarte bine documentată o găsim în: Adrian Nicolae PETCU, *Dicționarul clericilor și mirenilor ortodocși români mărturisitori în detenția comunistă (1945-1964)*, Basilica, București, 2017, pp. 353-354.

¹¹ Fratelui său, Magistratul Gheorghe Vasilache, mort pe front la 31 august 1941, părintele Vasile Vasilache îi dedică un articol publicat la aproximativ un an de la trecerea acestuia la cele veșnice, articol amplu, în care, pe lângă faptele eroice ale acestuia, sunt publicate o serie de scrisori din partea fraților de arme, în care sunt evidențiate faptele de vitejie ale acestuia, dar mai ales felul lui de-a se comporta cu subalternii, candoarea sufletului, devotamentul și ființa sa spirituală. E cât se poate de clar că, dacă ne străduim să reconstituim profilul biografic al lui Gheorghe Vasilache sau al fraților săi, pe baza mărturiilor scrise, vom descoperii oameni spirituali, bine crescuți, cu o bună morală creștinească, ceea ce face cinste părinților lor. Tot în acest medalion biografic, părintele Vasile Vasilache amintește de prelegerile susținute de fratele său Gheorghe în biserica din Vutcani, nu teologice, ci despre buna purtare, de nevoia solidarității, ș.a. Vasile VASILACHE, *Pe Căile Domnului*, Editura Contemporană, București, 1942.

¹² Ioan N. MANOLACHE, *Gânduri despre Vutcani și Vutcăneni*, PIM, Iași, 2007, p. 39.

¹³ Vasile VASILACHI, *De la Antim la Pocrov*, pp. 70-71.

¹⁴ Vasile VASILACHI, *De la Antim la Pocrov*, p. 70 Totuși, potrivit mărturiilor, acesta trece la Domnului abia în 1970, la 88 de ani. În Schitul Pocrov, al Lavrei Neamțului, a viețuit timp de patru ani, în timpul stăreției fiului său. Mărturiile arată că s-a comportat ca un adevărat avvă.

tatălui¹⁵. În propriile consemnări biografice sau jurnale intime, așa cum le numește, Vasile Vasilache nu stăruie prea mult asupra pregătirii de până la seminar. Totuși, acesta a urmat Școala Nr.1 din Vutcani unde tatăl său se transferase ca preot¹⁶.

EDUCAȚIA

După absolvirea școlii din Vutcani, tânărul Vasile Vasilache se înscrie la Seminarul Teologic Ortodox din Huși (1921-1929), unde îl va avea ca profesor și pe viitorul Patriarh al Țării, Nicodim Munteanu, de care nu se va despărți până la trecerea acestuia la cele veșnice. Datorită educației primite în sânul familiei, a preocupărilor și înclinațiilor sale, se pare că la doar 15 ani predica în biserica parohială din Vutcani¹⁷.

Timpul școlii teologice de la Huși îl rememorează ca un timp al frumoaselor împliniri și al fericitelor întâlniri cu oameni de valoare, evocându-și profesorii, mari traducători din limbile clasice sau moderne. De asemenea, tânărul Vasile Vasilache s-a remarcat destul de repede între elevii studioși, fiind ales președinte al *Societății culturale Veniamin Costachi* din cadrul Seminarului¹⁸.

Ca un firesc al vieții, a urmat Facultatea de Teologie din București între anii 1930-1934¹⁹. Despre perioada studiilor universitare, părintele mărturisește:

„În același timp, am avut bucuria de a avea ani de ucenicie la Universitatea din București, la Istorie și Filosofie având iluștrii profesori în frunte cu Neculae Iorga, o somitate europeană, care te uimea prin scânteierile lui originale. Românii îl socoteau pe drept ca un apostol al Neamului. Și-acum îmi răsună în urechi spusele lui: «De nimic nu am oroare mai mare decât de spiritul de turmă venit din puselele răsăritene ale Rusiei și ale Asiei»”²⁰

O altă personalitate marcantă din timpul studenției a fost profesorul Nae Ionescu. Părintele Vasile Vasilache își aduce aminte de prelegerile acestuia cu mare emoție, adăugând că erau la mare căutare dezbaterile acestuia, publicate mai ales în ziarul *Cuvântul*, iar în care a publicat și el²¹. Tot la București, prin frecventarea serilor literare, a conferințelor și a dezbaterilor publice, prin audierea părinților literaturii române, a fost încurajat și prețuit de somități ale gândirii și simțirii românești, ca Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, care au oferit cu dărnicie paginile publicațiilor pe care le editau tânărului prelat și om de litere²².

Fiind un student eminent, cu o pregătire riguroasă încă din primii ani ai vieții, urmează cursuri doctorale la Chișinău, unde va deveni doctor în teologie cu teza in-

¹⁵ Vasile VASILACHI, *Întreita iubire de Dumnezeu, Biserică și Neam*, pp. 15-16.

¹⁶ Ioan N. MANOLACHE, *Gânduri despre Vutcani și Vutcăneni*, p. 40.

¹⁷ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, pp. 11-12.

¹⁸ Vasile VASILACHI, *Întreita iubire de Dumnezeu, Biserică și Neam*, p. 16.

¹⁹ Cf. Adrian Nicolae PETCU, *Dicționarul clericilor și mirenilor ortodocși...*, p. 357.

²⁰ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, p. 13.

²¹ În acest pasaj, părintele menționează mai multe cursuri pe care le frecventa cu mare plăcere, dar și profesorii care i-au marcat tinerețea. Vezi Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, p. 13.

²² Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, pp. 13-14.

titulată *Predica în Evul Mediu*, fapt petrecut în 1938. Asupra acestei lucrări vom reveni într-un capitol distinct. Totuși, pe lângă activitatea culturală, în acest răstimp, în viața tânărului Vasile Vasilache s-au petrecut multe evenimente pe care nu putem să nu le amintim.

CĂSĂTORIE SAU MONAHISM? DESPRE CELE DOUĂ FELURI DE VIEȚUIRE ÎN CREȘTINISM

Potrivit învățăturii noastre de credință și a rânduielilor morale din viața fiecărui creștin, ajuns la maturitate, omul are de ales între cele două tipuri de viețuire propuse de Scriptură: viața celibatară sau căsătoria, întemeierea unei familii. Evident, pentru cei care aleg celibatul, există două variante, monahismul sau viața de unul singur, în lume. În cazul unui absolvent de studii teologice cu aspirații către slujirea altarului, el știe că ambele variante pot duce la mântuire, fiecare cu specificul ei, însă hotărârea trebuie foarte bine cântărită.

În cazul tânărului teolog Vasile Vasilache, cercetările istorice mai recente ne arată că, undeva după absolvirea Facultății de Teologie din București, frecventată între anii 1930-1934, și până în 1935, acesta se căsătorește cu o tânără din sat. Nu știm foarte multe detalii despre aceasta, totuși, există câteva speculații cu privire la faptul că, după divorț (Decizia nr. 28/15 mai 1936 a Curții de Apel Iași)²³, aceasta s-ar fi retras la mănăstire. Evident, afirmația nu poate fi certificată cu mărturii sau cereri de încadrare într-o mănăstire. Cel puțin, până acum, în cadrul cercetării mele, nu am descoperit în arhivele studiate un astfel de document.

Există, de asemenea, speculații cu privire la faptul că familia preotului Gheorghe Vasilache, deci tatăl tânărului Vasile, ar fi încurajat această căsătorie.

La 30 martie 1935²⁴, Vasile Vasilache primește hirotonia întru diacon, din mâinile Arhiereului-Vicar Grigorie Leu Botoșăneanul, în Catedrala Mitropolitană din Iași²⁵. Cu această ocazie, tânărul părinte Vasile Vasilache rostește o cuvântare foarte bine elaborată, prin care, evidențiază că, așa cum e tradiția, de a se oferi banchete la zile importante precum momentul hirotoniei, dorința lui este de a transforma festivitățile obișnuite într-un banchet duhovnicesc, argumentând astfel:

„Biserica ne pune astăzi înaintea Sf. Cruce, și potrivit poveștii Mântuitorului, ea ne îndeamnă să luăm Sf. Cruce și să urmăm lui Hristos. Însă ce înseamnă această luare a Sf. Cruci, decât a te desfacea de toate legăturile gâdălitoare ale plăcerilor deșarte și a te

²³ Mihail-Simion SĂSĂUJAN, *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2018, Adrian Nicolae PETCU, *Închisorile Arhimandritului Vasile Vasilache*, p. 278.

²⁴ Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, Ed. a 2-a, rev. întregită, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 511.

²⁵ Adrian Nicolae PETCU, *Dicționarul clericilor și miren timer ortodocși români mărturisitori în detenția comunistă (1945-1964)*, p. 511; Mihail-Simion Săsăujan, *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*; Adrian Nicolae PETCU, *Dicționarul clericilor și miren timer ortodocși români mărturisitori în detenția comunistă (1945-1964)*.

înduhovnici și a urma pe calea mântuirii și a spiritualității creștine. Deci, iată cum Sf. Sărbătoare de astăzi îmi impune să schimb natura ospățului, pe care sunt dator să vi-l dau. La acest prea puternic motiv adăugându-se și faptul că, fiind deplin luminat de chemarea la care am fost consacrat astăzi, deacum întreaga mea viață voi lupta pentru înduhovnicirea semenului meu, căutând să spiritualizez viața lumii prin predicarea lui Iisus Hristos, și astfel să o pregătesc pentru răsplata cerească. (...) mâncarea mea va consta din gânduri sfinte, cari hrănesc sufletele D-voastră, și din băuturile apei celei vii, care ostoește setea sufletească și dă căldura inimilor creștine”²⁶.

Din lecturarea predicii susținute în fața auditoriului, rezultă înclinația predicatorului către spiritualitate, către praxisul credinței. Astfel, după o argumentare scripturistică a chemării la slujire și a pregătirii slujitorului, părintele Vasile Vasilache oferă și câteva repere de spiritualitate ortodoxă, precum: preocuparea omului contemporan pentru cele trecătoare și nefericirea lui *versus* fericirea adevărată în Hristos²⁷, aducerea creștinilor în biserică și aprinderea dorului după Dumnezeu, omul interior, nevoia unei vieți autentice în Hristos, viața duhovnicească a clericului, absolut necesară pentru a lumina și pe alții etc²⁸. Un lucru foarte important pentru noi îl sesizăm la finalul cuvântării, atunci când vorbitorul se adresează Părintelui Mitropolit Nicodim cu vădită afecțiune. În fapt, autorul cărții, de unde am și citat această prelegere, dedică volumul Părintelui său duhovnicesc, Înaltpreasfințitului Nicodim:

„Pe lângă toate aceste rugăminți, îndrăznesc să invoc rugile Înalte Prea Sfinției Voastre, pe care le faceți către Dumnezeu, ca să mă pomeniți și pe mine nevrednicul servul vostru, pentru ca Dumnezeu să mă lumineze veșnic cu sfatul Său, pe care îl revarsă prin Sfintele Taine. Toate aceste rugăminți, îndrăznesc să le fac către Înalte Prea Sfinția Voastră Părinte Nicodim, pentru faptul că, și până acum, nu m-ați lipsit de sfatul și îndrumarea părintească, ajutându-mă cu cea mai mare dărnicie sufletească să mă pot înălța pe baricadele culturii, pentru ca acum să mă pot ridica pe baricadele faptelor. Dumnezeu știe toate sacrificiile pe care le-ați făcut, El Vă are însemnat în Cartea de aur a răsplătirilor veșnice”²⁹.

Următorul pas important din viața sa are loc în anul 1936, pe 24 iulie, atunci când cere Mitropolitului Nicodim, părintele său duhovnicesc, să fie primit în obștea Mănăstirii Neamț:

„Convins fiind că e greu să plutești pe valurile vieții contra undirei hărăzită fiecărui muritor de Providența divină; având deplină credință în cele spuse de Sf. Apostol Pavel

²⁶ Vasile VASILACHE, *Dumnezeu este lumină (Predici)*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, Neamț, pp. 321-322.

²⁷ Vasile VASILACHE, *Dumnezeu este lumină (Predici)*, pp. 325-326.

²⁸ Vasile VASILACHE, *Dumnezeu este lumină (Predici)*, pp. 325-327.

²⁹ Este cunoscut faptul că, așa cum am arătat în subcapitolul dedicat studiilor Părintelui Vasile Vasilache, legătura lui cu viitorul Patriarhul Nicodim începe tocmai de pe băncile seminarului. Cel mai probabil, Ierarhul l-a remarcat datorită inteligenței, râvnei și preocupărilor sale, iar apoi, cunoscută fiind preocuparea Patriarhului pentru viața duhovnicească, traduceri, publicații și cultură, a investit în el, tocmai pentru a fi de folos tuturor creștinilor. Vasile VASILACHE, *Dumnezeu este lumină (Predici)*, p. 328.

că «fiecare să urmeze potrivit chemării sale»; și cunoscând și bine știind că potrivit Sf. Canoane de acum eu nu voi mai putea contracta o a doua căsătorie, din moment ce am hirotonia de diacon; având pilda atâtor înaintași, Sf. Părinți și Cuvioși din trecut și de-acum, socot că, privind la ei voi putea împlini votul singurătății; căci iarăși este știut, că omului îi sunt date două căi de viețuire; în căsătorie sau în monahism, iar ceea ce este în afară de aceste stări nu este viața cu depline garanții a unei vieți călăuzite spre sfințenie; apoi, bine știind că prin rugăciunile pe care le-am înălțat până la această vârstă către Dumnezeu, am fost călăuzit spre bine și scăpat din toate greutățile cele amare ale vieții mele, de aceea și acum mă rog cu lacrimi lui Dumnezeu ca să-mi fie Părinte într-ajutor și-n viitor, până la sfârșitul vieții, Înalt-preasfințite Părinte, Vă cer, în frica de Dumnezeu, ca să-mi faceți tundera în monahism în Sf. Monastire Neamțu, asigurându-Vă că am deplina cunoștință a voturilor monahale, pe care mă voi strădui să le împlinesc, bine știind că prin ele voi putea fi numai și numai în serviciul lui Dumnezeu»³⁰.

Mitropolitul Nicodim, ca unul care îl cunoștea de pe băncile seminarului, a aprobat cu următoarea rezoluție: „Se aprobă cererea cu deplina nădejde că e numai în folosul Instituției și al mântuirii petiționarului. Se acordă termen de una lună spre meditare, †Nicodim»³¹.

Despre alegerea sa, părintele Vasile Vasilache mărturisește: „Prin călugăria mea de la Mănăstirea Neamțu, la 6 septembrie 1936, viața mi-am închinat-o întru totul lui Dumnezeu și Bisericii Sale, căutând să păzesc Legea Domnului...”³².

Cu prilejul tunderii sale în monahism, de acum ierodiaconul Vasile a rostit și o cuvântare către obștea mănăstirii Neamț, pe același model arătat mai sus:

„Vă mărturisesc că, în momentul în care băteam la poarta acestei cetăți monahale, multe tunete și fulgere am avut de străbătut. Trebuie să o mărturisesc că, mulți privesc și așează pentru lumea din afară tranșee în jurul acestei sfinte monastiri, arătându-ni-le ca pe niște cetăți de primejduire a vieții, și de lăncezare, iar nu așa cum sunt ele, niște cetăți mântuitoare și pline de viață din viața înseși a lui Hristos»³³.

Ca om de cultură, Părintele Vasile Vasilache nu se rezumă la a prezenta voturile monahale, despre care vorbește în prima parte a cuvântului său, ci se folosește de povestiri din Pateric, Sfânta Scriptură, literatura de specialitate, purtându-și ascultătorii pe meleaguri pline de duh pustnicesc ori prin viața cetății, subliniind cu foarte multă finețe de unde vine opoziția neștiutorilor față de mănăstiri sau viața monahală:

„Explicarea tainei nu o găsesc decât în faptul că sfințele monastiri întrupează în sine idealurile sfințeniei și fericirii Mântuitorului Iisus Hristos. Și atunci firesc lucru e, ca și acum să fie din acei trădători, cari să vândă pe Mântuitorul, chiar dintre apostoli, sau

³⁰ Cu siguranță, asupra acestui moment, părintele Vaile a cumpănit mai multă vreme, doar așa se poate explica decizia de a divorța de soția sa și de a se apropia de viața monahală. Mihail-Simion Săsăujan, *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*, Adrian Nicolae PETCU, *Închisorile Arhimandritului Vasile Vasilache*, pp. 278-279.

³¹ Mihail-Simion SĂSĂUJAN, *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist...*, p. 279.

³² Vasile VASILACHI, *Întreita iubire de Dumnezeu, Biserică și Neam*, p. 17.

³³ Vasile VASILACHE, *Dumnezeu este lumină (Predici)*, p. 333.

să se găsească din acei cari să răstignească suferințelor, și ei cred și nimiciri, pe aceste Sf. Monastiri în care e Hristos”³⁴.

Prezent la momentele cele mai importante din viața tânărului părinte Vasile Vasilache, Mitropolitul Nicodim îl va hirotoni într-un preot nouă zile mai târziu, pe 14 septembrie 1945³⁵. De acum, viața celor doi, maestru și ucenic, va fi o frumoasă și rodnică colaborare în duh evanghelic, așa cum vom vedea în paginile următoare.

PERSONALITATEA MARELUI MITROPOLIT NICODIM. INFLUENȚE DUHOVNICEȘTI

Vrednicul de pomenire Mitropolit Nicodim Munteanu rămâne în istoria Bisericii noastre atât ca un ierarh erudit, cât mai ales ca un adevărat trăitor în duhul *Părinților Filocalici*, prin atitudinea adoptată în fața vitregiilor vremii, prin opera sa cărturărească și, desigur, prin ucenicii formați în jurul lui, unul dintre aceștia știindu-se a fi părintele Vasile Vasilache. În ceea ce ne privește pe noi, înainte de toate, Mitropolitul Nicodim a fost pentru arhimandritul Vasile Vasilache părintele său duhovnicesc, ocrotitorul și binefăcătorul, așa cum vom vedea în paginile următoare.

Născut pe 6 decembrie 1864, la Pipirig, în Județul Neamț, Nicolae Munteanu a urmat cursurile Seminarului din Iași (1882-1890), iar apoi cele ale Academiei duhovnicești din Kiev (1890-1895). A fost călugărit la mănăstirea Neamț (1894, cu numele Nicodim), hirotonit ierodiacon la Iași (1894), iar apoi ieromonah (1896). Ocupă, cel mai probabil, datorită pregătirii sale locuri remarcabile în administrația și ierarhia bisericească, precum: predicator al Catedralei Mitropolitane din Iași (1895, după întoarcerea sa de la Kiev), arhimandrit și vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei (1898-1902), vicar al Episcopiei Dunării de Jos (1902-1909) și director al Seminarului din cadrul aceleiași eparhii. În 1909 a fost ales și hirotonit arhiepiscop-vicar pentru Mitropolia Moldovei și Sucevei, cu titulatura *Băcăuanul*. Din 1912 a fost ales episcop la Huși³⁶, unde a stat până în 1924, când s-a retras³⁷ la mănăstirea sa de metanie (1924-1935), unde a reorganizat mănăstirea și a dezvoltat latura filantropică a așezământului mo-

³⁴ Vasile VASILACHE, *Dumnezeu este lumină (Predici)*, p. 335.

³⁵ Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, p. 511; Mihail-Simion SĂSĂUJAN, *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*, Adrian Nicolae PETCU, *Închisorile Arhimandritului Vasile Vasilache*, p. 279.

³⁶ Între 1921-1929, Părintele Vasilache este elev al Seminarului din Huși, perioadă ce coincide într-o bună măsură cu episcopatul lui Nicodim la Huși. Cu siguranță, acesta e momentul în care, între cei doi se leagă o relație de filiație duhovnicească ce va continua pe parcursul anilor următori, așa cum vom arăta în paginile următoare. Trebuie reținut că, în calitate de Chiriarh, episcopul Nicodim cunoștea familia părintelui Vasilache, mai ales pe tatăl său, vrednicul slujitor Gheorghe, preocupat de aspectele culturale ale slujirii, cu înclinații spre condei, fost profesor și consilier eparhial. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, p. 511.

³⁷ Cu un oarecare subiectivism al memoriilor, acest eveniment este notat și de Mitropolitul Visarion Puiu, aflat atunci la răscruce de drumuri în viața sa Visarion PUTU, *Însemnări din viața mea*, Doxologia, Iași, 2014, p. 84.

nahal. Tot acum amintim faptul că, din iunie 1918, până în decembrie 1919 a fost locțiitor de arhiepiscop la una din noile eparhii.³⁸

Despre această perioadă importantă pentru istoria Patriei, *urmașul său* în scaunul de la Chișinău, Mitropolitul Visarion Puiu, nota într-un mic jurnal zilnic:

Dar îndată după război și după ce am dat în slujba Bisericii opt serii de absolvenți, am părăsit Galațiul, chemat de vlădica Nicodim Munteanu la Chișinău, spre a lucra în Basarabia, de curând readusă la patria mamă. (...) Basarabienii se socoteau pur și simplu moldoveni, deosebiți de români. De aceea, în opoziție cu clerul ardelean și cel bucovinean, preoțimea basarabeană, prin pregătirea ce primea în seminarul teologic rusesc din Chișinău, se afla în mare înstrăinare, manifestată îndărătnic mulți ani după unire. În aceste condiții, misiunea vlădiciei Nicodim în Basarabia n-a fost deloc ușoară, mai cu seamă că Sfântul Sinod abia începea a se alcătui din elementele noilor provincii.... Totuși, deși puțin sprijinit de conducerea centrală, vlădica Nicodim a reușit să înfăptuiască primele acte de unificare bisericească, administrativă și românească, a Cancelariei eparhiale și a școlilor teologice din Basarabia, ajutat îndeosebi de tânărul său secretar, Constantin N. Tomescu, ajuns apoi profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău³⁹.

De asemenea, în perioada stăreției sale la Mănăstirea Neamț a înființat un seminar monahal și o școală pentru frații din mănăstire, transformată apoi în Seminarul de muzică bisericească (1937)⁴⁰. În anul 1935 a devenit mitropolit al Moldovei, desfășurând și la Iași o amplă activitate misionară, culturală și socială⁴¹.

Într-un volum omagial publicat în 2019, la editura Basilica a Patriarhiei Române, Preafericitul Părinte Daniel, Întâistătătorul Bisericii noastre reface profilul marelui său înaintaș, subliniind înclinația acestuia către condei și spiritualitate:

„Patriarhul Nicodim, ca ierarh, a fost un om bine pregătit din punct de vedere al formării teologice⁴², deosebit de ferm în a apăra interesele și demnitatea Bisericii. Putem spune despre el că era un teolog misionar, un organizator harnic și un patriot mărturisitor. Ca teolog misionar, Nicodim Munteanu a scris și tradus mai multe cărți, mai ales cărți de teologie biblică și cărți de teologie pastorală. În anul 1944 a fost tipărită, din inițiativa și cu binecuvântarea sa, Biblia. Cărțile sale de teologie⁴³, inspirate din

³⁸ Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 414.

³⁹ Visarion PUIU, *Însemnări din viața mea*, pp. 81-82 Rezultă din textul citat care era starea lucrurilor în Basarabia de după război, dar și faptul că, greutatea reîntemeierii acestei eparhii, într-o măsură mai mică sau mai mare, a stat pe umerii vlădiciei Nicodim. Om duhovnicesc, episcopul Nicodim a știut să facă față inclusiv greutăților ce vor urma.

⁴⁰ Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, pp. 321-322.

⁴¹ Mihai HAU ET ALL. (ed.), *Patriarhul Nicodem Munteanu: un mărturisitor al Luminii în vremuri întunecate*, Basilica, București, 2019, pp. 5-6.

⁴² Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, p. 321.

⁴³ În capitolul dedicat Patriarhului Nicodim, părintele istoriei noastre bisericești, Mircea Păcurariu menționează câteva din cărțile de capătâi ale Patriarhului, arătând că, fiind un bun cunoscător al limbii rusești, a tradus și prelucrat din rusește peste o sută de lucrări teologice, cărți de predici sau cărți de zidire sufletească pentru mireni. Amintim aici, doar câteva din traduceri ale acestuia, indicând anul: 75 de predici catehetice pentru popor (1932), Cuvântări apologetice după arhiepiscopul Sergiu de

Sfânta Scriptura, legate de pastorația timpului, erau fie volume mari, fie broșuri simple pe înțelesul tuturor. Această combinație între textul Sfintei Scripturi și contextul social, pastoral, a arătat că Patriarhul Nicodim era un teolog realist și un păstor care aducea în actualitate cuvântul vieții, cuvântul mântuitor, cuvântul care ne unește cu Dumnezeu-Cuvântul *și cu întreaga Sfântă Treime*⁴⁴.

Ca să ne apropiem de epoca sa vom cita un alt text grăitor cu privire la viziunea pastorală a Mitropolitului Nicodim, pe când se afla în scaunul de la Iași. Este vorba de un text publicat de preotul Victor N. Popescu, în revista Biserica Ortodoxă Română, în anul 1939, dar reluat în volumul omagial dedicat de Patriarhia Română Patriarhului Nicodim Munteanu, volum pe care l-am mai citat și până acum:

„Doi colaboratori neclintii a vrut mitropolitul Nicodim să aibă în munca sa: preotul și slova tipărită. (...) Cum a lucrat preotul: în parohie, preotul era postul de acțiune înaintată și de observație al unui front dus împotriva oricărei primejdii. De aceea, parohia și preotul trebuie să fie cel mai viu centru de viață creștinească. Preotul să catehizeze pe copii în școala primară, să îndrume poporul spre adevărata credință, să îl ferească de primejdiile care se pot strecura, să îl facă să înțeleagă Sfintele Taine și îndeosebi Sfânta Liturghie, să îi lămurească prin predică învățătura Bisericii Ortodoxe, să poarte grijă de tineret, ca să nu apuce pe căile pierzării, să fie un sfătuitor al premilitarilor, să fie bun părinte în școala secundară, unde se pregătește pătura intelectuală a țării, să îi sprijine pe elevii nevoiași și să îi încurajeze pe cei sărmani, să vorbească poporului de la sate și orașe despre toate problemele vieții zilnice și sufletești”⁴⁵.

Pe baza textului citat, putem spune că, Mitropolitul Nicodim al Moldovei avea mari așteptări de la preoții aflați în ascultarea sa, însă, așa cum am arătat, aportul său personal în această împreună-lucrare de zidire a Bisericii lui Hristos pe acest pământ a fost cât se poate de considerabil. În acest sens, mai amintim doar o parte din opera sa: *Ce să crezi și cum să trăiești? Adecă schema credinței și moralei creștine* (București, 1905), *Cuvântări liturgice* (București, 1906), *Călăuza creștinului la biserică sau Cum se cuvine să stea creștinul în Biserică la slujba Sf. Liturghii* (București, 1907), *Ortodoxia și creștinismul apusean* (București, 1912), Colecția (traduceri) *Ogorul Domnului*, inițiată pe când se afla la Neamț, cu treizeci și cinci de volume, apărute între 1932-1947,

Vladimir (1932), 58 de cuvântări la Postul Mare (1932), Predici la sărbătorile împărătești (1933), Cuvântări la sărbătorile MAicii Domnului și Duminici (1939), Predici despre căderea lui Adam, păcat, moarte și înviere (1939), toate după arhiepiscopul Inochentie al Odessei. Tot din rusește traduce lucrarea-Paisie, starețul Mănăstirii Neamțu (1943), Viața lui Iisus (2 vol. 1944-1945), Viața și operele Sfinților Părinți și Învățători ai Bisericii (3 vol. 1932-1935). De asemenea, a publicat zeci de broșuri cu conținut moralizator, majoritate publicate în Tipografia mănăstirii Neamț, pe care a înființat-o. Foarte important, în 1936, împreună cu profesorul I. D. Ștedănescu, publică Biblia ilustrată, pentru prima dată în România. Câteva cărți ale Sfintei Scripturi au fost traduse de el însuși, restul de Gala Galaction și Vasile Radu. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, p. 415. Toate lucrările menționate anterior au rolul de a creiona profilul marelui Patriarh Nicodim, dar și modelul după care vom vedea că acționează subiectul nostru, părintele Vasile Vasilache.

⁴⁴ Mihai HAU ET ALL. (ed.), *Patriarhul Nicodem Munteanu*, p. 6.

⁴⁵ Victor N. POPESCU, „Înfăptuirile Patriarhului Nicodim ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei”, în: Mihai HAU ET AL. (ed.), *Patriarhul Nicodem Munteanu*, p. 13.

precum și zeci sau chiar sute de broșuri de popularizare a credinței, simple, pentru creștinul de rând⁴⁶.

Este foarte ușor de înțeles acum care era viziunea marelui ierarh cu privire la rolul preotului și al omului Bisericii, în general, cu privire la misiunea mai amplă a Bisericii. Tocmai de aceea, după modelul însușit de la părintele său duhovnicesc, Iosif Naniescu, și Mitropolitul, iar apoi Patriarhul, Nicodim va consolida legături duhovnicești apropiate cu acei ucenici care au înțeles că, înainte de toate, slujitorul aparține Bisericii, iar rolul lui de a propovădui cuvântul lui Dumnezeu nu trebuie să fie o datorie, o apăsare, ci să izvorască din însăși ființa sa. De aceea, în anii următori seminarului, îl regăsim pe părintele Vasile Vasilache ca ucenic al Mitropolitului Nicodim și, parcurgând biografia sau chiar autobiografia sa spirituală, îl putem plasa în linia ucenicilor direcți, din cercul foarte apropiat. În acest demers, pornim de la mănăstirea de metanie, parcurgem opera sa, preocupările culturale, duhovnicești, zecile de broșuri cu rol catehetic sau populizator al credinței⁴⁷, asemenea părintelui duhovnicesc, vrednic slujitor al altarului și supus fiu duhovnicesc, pe care-l urmează și de care nu se va de-zice niciodată, dar nici nu va face mare caz din această filiație duhovnicească.

Legătura aceasta duhovnicească este fin subliniată de părintele Vasilache în cartea sa, *Sub acoperământul veșniciei*:

„Metania mea era dela Mănăstirea Neamțu, unde se afla retras fostul Episcop de la Huși, Nicodim Munteanu, mai târziu Mitropolit și Patriarh. El fusese ucenicul lui iosif Naniescu de la Iași, care la rândul lui era ucenic al lui Chesarie de la Buzău, ce-și făcuse ucenia la Iosif de la Argeș, iar acesta ucenic al lui Chesarie de la Râmnic. Toți cu un trecut de mari traducători de cărți bisericești și creatori de noi curente de viață duhovnicească”⁴⁸.

De asemenea, pentru că memoriile sunt adeseori subiective, iar cercetarea noastră trebuie să fie cât se poate de obiectivă, pentru a evidenția această legătură duhovni-

⁴⁶ Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, pp. 322-323.

⁴⁷ Pentru o scurtă comparație a publicațiilor celor doi, recomandăm lecturarea listei de publicații de la finalul cărților tipărite în limba română sau în limba engleză, în cadrul colecției Cuvântul Vieții, inițiată de autor în Statele Unite ale Americii. Redăm aici doar câteva dintre ele: *Lauda Moldovei, Sfânta Paraschiva, Dumnezeu este Lumină (predici), Mitropolitul Iosif Naniescu, Biblia în Ortodoxie, Sfântul Dimitrie cel Nou Basarabov, mitropolitul Veniamin Costachi, Pe căile Domnului- predici la Radio, Pacea creștină, Duminicile primăverii-Predici la Radio, Paraclisul, Acatistul și viața Sfântului Dimitrie cel Nou Basarabov, Cerurile grăiesc-Predici la Radio, Pentru ce suntem ortodocși, Vasian de la Pocrov, Doctorie sufletească pentru toate durerile, De suferi vrăjmășia cuiva, De îmbătrânești, De-ți moare cineva scump ție, Maica Domnului, Proorocii*, etc. Toate aceste publicații, doar o scurtă selecție din lista anexată volumului amintit, nu fac altceva decât să ne arate preocuparea părintelui Vasilache pentru catehizarea creștinilor, învățarea credinței, asumarea evenimentelor din viața omului într-un mod cât mai creștinesc, altfel spus, moștenise de la ocrotitorul său latura spirituală a credinței, alături de ancorarea în Sfânta Scriptură. Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, pp. 157-160.

⁴⁸ Și aici, autorul subliniază apartenența sa în cercul de ucenici direcți, apropiați ai viitorului patriarh Nicodim, pornind de la mănăstirea de metanie, în jos, pe firul paternității duhovnicești. Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, p. 15.

cească specială, vom cita în cele ce urmează câteva rânduri dintr-o carte poștală adresată de Mitropolitul Nicodim, pe atunci Ierarh la Huși și profesor la Seminarul din localitate, tânărului elev seminarist, Vasile Vasilache, cu prilejul zilei sale onomastice:

„27. XII. 1927

Tinere ostaș al lui Iisus Hristos,

Mulțumesc pentru urări și-ți doresc din inimă ziua numelui și anul nou ce se apropie să-ți aducă mari puteri și în calea muncii și în calea credinței ca să fii un vrednic urmaș al Părintelui tău.

S.S Nicodim”

ÎN ASCULTAREA PĂRINTELUI DUHOVNICESC

La doar câteva zile de la tunderea în monahism, ierodiaconul Vasile Vasilache primește Taina Preoției din mâinile binefăcătorului său, Mitropolitul Nicodim, în Catedrala Mitropolitană din Iași. Cu acest prilej, primește ascultarea de director al Mitropoliei Moldovei și Sucevei (martie 1935-noiembrie 1939), șef de redacție la revista *Mitropoliei Moldovei*, slujitor la Biserica Trei Ierarhi (octombrie 1936), iar apoi predicator la Catedrala Mitropolitană din Iași⁴⁹. Cu privire la această ascultare, de propovăduitor al Cuvântului, părintele notează într-un manuscris:

„La Iași am pășit cu cutremurare în marea Catedrală a Mitropolitului Veniamin Costachi, născut la Roșiești, în satul Idrici, în care și eu m-am născut. Catedrala este până astăzi cea mai mare din România, în care încap la slujbe 8 mii de oameni. În cei aproape 5 ani de zile, urcam treptele amvonului cu înfrigurare, dar când păseam treapta cea de sus, simțeam o revărsare de har cu energii care-mi dădeau putere de a grăi celor 3 mii, ori 5 sau 8 mii de oameni care erau numai ochi să vadă și urechi să audă prin cuvântul meu Cuvântul lui Dumnezeu din Sfintele Scripturi”⁵⁰.

Tot în această perioadă, a slujirii la Iași, se va concretiza și susținerea lucrării de doctorat, la Chișinău, sub îndrumarea Arhimandritului Iuliu Scriban, care, potrivit evocărilor din manuscrisul citat anterior, îi era unul dintre oamenii apropiați, de încredere. Sub îndrumarea acestuia, la catedra de predici-omiletică, de la Chișinău, va susține lucrarea cu titlul: *Predica în Evul Mediu*, în cadrul căreia sunt prezentați pre-

⁴⁹ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, p. 17; Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*; Mihail-Simion SĂSĂUJAN, *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*; Adrian Nicolae PETCU, *Dicționarul clericilor și miren timer ortodocși români mărturisitori în detenția comunistă (1945-1964)*.

⁵⁰ Tot aici, Părintele își arată mulțumirea asupra faptului că mama sa reușește să asiste la una dintre cuvântările sale, fiind astfel împlinită de parcursul biografic al fiului ei. Arhiva Personală Vasile VASILACHI, „Amintiri din viața mea de predicator”, f. 4. Manuscrisul, alături de multe altele, face parte din documentele primite prin intermediul Doamnei Dorina Zdroba, fost jurnalist în cadrul postului de radio național. Aceasta a primit întreaga arhivă personală a părintelui, de la co-executorul testamentar din America, arhivă la care am avut acces doar un număr limitat de persoane.

dicatori din Biserica răsăriteană: Grigorie Palama și Grigorie Țamblac, iar din Apus, Bernard de Clairvaux și Francisc d'Assisi, precum și mediul universitar al acelor epoci care „au încreștinat atât Imperiul Roman ce se prăbușise cât și popoarele păgâne ce năvăliseră”⁵¹.

Cartea, publicată în 1938 la Iași, va fi dedicată protectorului său, Mitropolitul Nicodim: „*Închin aceasta lucrare, în semn de adâncă recunoștință și deplin omagiu înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei D. D. Dr. Nicodim, traducătorul Bibliei, darnic îmbogățitor al literaturii omiletice și prea însuflețit propoveditor al adevărilor sfinte*”⁵².

Părintele Vasile Vasilache va publica în anii următori mai multe lucrări, mai ales la Tipografia Mănăstirii Neamț, acolo unde apăreau și lucrările Părintelui Mitropolit, iar apoi Patriarh Nicodim.

MATURITATEA. DE LA IAȘI LA BUCUREȘTI

CONTEXTUALIZAREA PERIOADEI

Anul 1939 vine cu o seamă de schimbări pentru părintele Vasile Vasilache în mod special, și pentru Biserica Ortodoxă Română în mod general. Pe 6 martie 1939 trecea la Domnul, în Franța, la Cannes, Patriarhul Miron Cristea. Odată cu acest eveniment, au loc schimbări în ierarhia bisericească și în viața acesteia, așa cum era de așteptat. Pe 20 iunie 1939, Colegiul electoral bisericesc îl alege ca succesor în scaunul patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române pe bătrânul ostaș al lui Hristos, Mitropolitul Nicodim al Moldovei⁵³. Ajuns la București, acesta îl aduce cu el pe ucenicul său devotat, Protosinghelul Dr. Vasile Vasilache, de la Catedrala din Iași, care, pentru început, va îndeplini ascultarea de secretar patriarhal (noiembrie 1939-1941)⁵⁴.

Pentru a înțelege parcursul biografic al părintelui Vasile Vasilache, pe care îl va urma și fratele său, părintele Haralambie, trebuie să ne oprim asupra perioadei în care ne aflăm, adică anii 1940-1948. Într-un volum omagial dedicat Patriarhului Nicodim, Părintele Patriarh Daniel schițează profilul biografic al înaintașului său, oferind și o sinteză a anilor în care acesta a păstorit:

„Ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a păstorit în timpuri deosebit de grele, în timpuri de criză economică și război, iar adesea se afla sub presiunea factorilor politici din țară și din străinătate. Cu toate acestea, patriotismul său nu

⁵¹ Mihai Vasile REPEDE, „Misiunea creștină, scopul vieții părintelui Vasile Vasilache”, în: Vasile STANCIU, Cristian SONEA (Eds.), *Mărturisirea credinței prin cuvânt și artă în Biserica Ortodoxă Română în perioada comunismului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, p. 74.

⁵² Vasile VASILACHE, *Predica în Evul Mediu*, Institutul de Arte Grafice Albina Românească, Iași, 1938.

⁵³ Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, pp. 413-414.

⁵⁴ Adrian Nicolae PETCU, *Dicționarul clericilor și mirenilor ortodocși români mărturisitori în detenția comunistă (1945-1964)*, p. 357.

a fost unul de circumstanță, ci era al unui român autentic. Patriarhul Nicodim Munteanu era un om adânc legat de istoria poporului și, în același timp, era un om care avea conștiința importanței și misiunii Bisericii în viața poporului român. Iar când era diplomat, era un diplomat cu demnitate. El a înfruntat puterea politică, atunci când era vorba despre prezentul și viitorul țării, a înfruntat forțe politice străine, apărând demnitatea Bisericii și a neamului românesc”⁵⁵.

Referitor la perioada din preajma războiului, părintele Vasile Vasilache își amintește:

„În toate acele vremi, Țara întreagă, și cu ea și Biserica, trăia începuturi de mari frământări și fierberi, cu aprinderi de prefăceri, cu urziri de răsturnări și dictaturi pe margini de prăpăstii, cu întunecate primejdii, iar în văzduh cu țipete de păsări ce prevesteau a rău. Erau vremile din preajma celui de-al doilea război mondial!”⁵⁶.

După evenimentele de la 23 august 1944, aflat într-o nouă și delicată situație, Patriarhul Nicodim se străduiește să ducă o politică echilibrată prin intermediul căreia să evite intrarea Bisericii în conflict cu Statul, pentru a păstra cât mai mult independența instituției în raport cu puterea temporală. În aceste condiții, atitudinea prudentă⁵⁷ a Ierarhului a nemulțumit, pe de-o parte, puterea politică a vremii, din cauza cărora a suferit numeroase șicane, iar, pe de altă parte, clerul și ierarhia, care sunt divizați în privința atitudinii pe care Biserica ar trebui să o adopte în fața puterii de stat.

Debutul mișcării de sovietizare a țării, petrecut între 1945-1947, după numirea lui Petru Groza în 1945, situează Biserica într-o poziție mai mult decât delicată. Aceasta este descrisă mai ales într-un registru de însemnări zilnice consemnate de fostul secretar al Patriarhului Miron Cristea, Dudu Velicu⁵⁸. Apropiat al cercurilor Patriarhiei, autorul descrie lupta surdă dusă în culise de reprezentanții Bisericii și puterea politică. Greva regală, apropierea Patriarhiei de Vatican, încercarea de retragere la mănăstirea Neamțului, presiunile forței politice pentru efectuarea unei vizite la Moscova, vârsta înaintată, Legea Cultelor din 1947, pensionările forțate ale ierarhiei, toate acestea îl supun la o mare presiune pe Părintele Patriarh Nicodim, care întâi se va retrage din cauza bolii la Neamț, iar apoi va încerca să înainteze, pe 3 octombrie 1947, demisia către Rege. Dată fiind situația, monarhul îi va cere să rămână în fruntea Bisericii, pentru binele și bucuria tuturor. După abdicarea regelui, conform istoricului George Enache, bătrânul patriarh ar fi spus: „Dacă a plecat el, eu nu mai am nici un rost”⁵⁹. Desigur, această afirmație trebuie înțeleasă în contextul vântorii evenimentelor. Patriarhul știa

⁵⁵ Mihai HAU ET AL. (ed.), *Patriarhul Nicodem Munteanu*, p. 7.

⁵⁶ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, p. 18.

⁵⁷ George ENACHE, „Patriarhul Nicodim în anii instaurării „democrației populare“ (1944-1948)”, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/patriarhul-nicodim-in-anii-instaurarii-democratiei-populare-1944-1948-33507.html>, accesat pe 28 august 2020.

⁵⁸ Dudu VELICU, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României: însemnări zilnice*, ediție de Alina TUDOR-PAVELESCU, Arhivele Naționale ale României, București, 2004.

⁵⁹ George ENACHE, „Patriarhul Nicodim în anii instaurării „democrației populare“ (1944-1948)”, accesat pe 25 august 2020.

că, de acum, puterea va fi preluată de noua stăpânire, în fața căreia încercase să reziste vreme de câțiva ani și, mai mult, căreia îi ținuse piept atât cât l-au ținut puterile. Totuși, nu peste mult timp, venerabilul Patriarh Nicodim va trece la Domnul⁶⁰, nu înainte de a face încercări nenumărate de-al aduce ca membru al Sfântului Sinod⁶¹ pe părintele Vasile Vasilache, însă asupra acestui fapt vom mai reveni.

Activitatea Părintelui Vasile Vasilache a continuat după mutarea de la Iași, într-o astfel de atmosferă apăsătoare, în care, pe lângă problemele politice ale vremii, slujitorii se confruntau cu misiunea sectanților⁶², problemele legate de asumarea noului calendar, schisme și alte lucruri obișnuite din viața cetății. În acest context nou, părintele Vasile Vasilache a știut să contrabalanseze situația socio-politică delicată cu preocupări duhovnicești precum slujirea Cuvântului, slova tipărită, misiunea în rândul creștinilor. El însuși mărturisește că:

„În toate aceste chemări am avut o mare răspundere, ca de pe catedralele cele mai înalte și impunătoare ale Bisericii și ale Țării, să transmit la toată suflarea românească, glasul divin și etern al Sfintelor Evanghelii, viva voce, făcând să răsunе și să vibreze în inimile tuturor Cuvântul de mântuire al lui Dumnezeu, iar prin scris să pun la îndemâna cititorilor toate cele 40 de cărți religioase și morale ale noastre”⁶³.

PREDICATOR AL CATEDRALEI PATRIARHALE

În anul 1939, Ieromonahul Vasile Vasilache este mutat de la Mitropolia Moldovei, la Patriarhia Română, unde își urmează Ierarhul, ales de acum, așa cum am arătat Patriarh al țării. Rând pe rând, aici va ocupa funcția de secretar personal al Patriarhului Nicodim Munteanu noiembrie 1939-30 septembrie 1941, secretar general al Arhiepiscopiei Bucureștilor (aprilie 1940, redactor șef al revistei *Biserica Ortodoxă Română* 1940-1941, predicator la Catedrala patriarhală din București martie 1941-

⁶⁰ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, p. 416 Din păcate, moartea patriarhului are loc pe 27 februarie 1948, iar ucenicul său, părintele Vasilache va fi demis din postul de stareț de la Antim în doar câteva luni. În locul lui va fi numit de Ministerul Cultelor, arhim. Valerian Zaharia.

⁶¹ Acest fapt este consemnat cu câteva detalii tehnice de Dudu Velicu, în jurnalul său, la data de 1 Aprilie 1945, unde notează că „Arhiepiscopul dr. Veniamin Pocitan a fost ales ca vicar patriarhal, cu titlatura Sinaitul”, tocmai pentru ca titulatura de *Ploieșteanul* să fie rezervată pentru arhimandritul Vasile Vasilache, ucenicul lui, stareț la mănăstirea Antim. DUDU VELICU, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României: însemnări zilnice*, ediție de Alina TUDOR-PAVELESCU, Arhivele Naționale ale României, București, 2004.

⁶² Într-un curs sinteză, profesorul Muntean precizează că misiunea sectanților, sprijiniți foarte puternic la acea vreme din Statele Unite, prin Ardeal, a ajuns și în Moldova sau în sudul țării. De asemenea, nu puține au fost schismele cu care s-a confruntat Biserica, în interiorul ei, după adoptarea noului calendar, în acest sens, misiunea Moscovei făcând situația și mai dificilă. Vasile V. MUNTEAN, *Istoria Bisericii românești: curs sintetic*, Marineasa, Timișoara, 2009, pp. 118-121.

⁶³ Vasile VASILACHI, *Sub acoperământul veșniciei*, pp. 17-18.

1944, membru al comitetului de conducere al Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, apoi stareț al Mănăstirii Antim din București, din 12 martie 1949.

Datorită activității sale susținute, a primit rangurile bisericești de protosinghel (26 decembrie 1939) de la Arhiepiscopul-vicar Valeriu Moglan Botoșăneanul și de arhimandrit de la Arhiepiscopul-vicar Veniamin Pocitan Ploieșteanul (5 martie 1944). A fost hirotesit duhovnic de către Arhiepiscopul-vicar Veniamin Pocitan (30 martie 1944). Majoritatea predicilor ținute în Catedrala patriarhală între anii 1941-1944, de multe ori cu un puternic accent naționalist și antisovietic, îl vor aduce ulterior în atenția noii stăpâniri, care, pe de-o parte se va opune intențiilor repetate ale Patriarhului Nicodim de-a ridica la treapta arhieriei, iar pe de altă parte, potrivit documentelor de arhivă, vor construi în jurul lui o imagine defectuoasă, care să blocheze accesul acestuia în rândul clerului superior, iar ulterior, după moartea părintelui său duhovnicesc, va suferi detenție politică alături de fratele său, arhimandritul Haralambie, care va trece la cele veșnice în închisoarea de la Gherla.